

PRECVIČOVANIE ODBORNEJ SLOVNEJ ZÁSObY VO VÝUČBE NEMECKÉHO JAZYKA POMOCOU TECHNÍK MAPOVANIA

Practicing Specialized Vocabulary within German Studies with the Help of Mapping Techniques

Jana Kucharová

Abstract

In the paper we deal with the development of the learning strategy of practicing within foreign language studies with the help of mapping techniques. We focus on a specific sphere, which is the acquisition of specialized vocabulary. Our goal is to demonstrate the relations between mapping techniques and specialized vocabulary and to provide specific examples of the use of mapping techniques in the acquisition of specialized vocabulary within German studies.

Keywords: mapping techniques, learning strategies, practicing, specialized vocabulary, German studies

Abstract

In unserem Beitrag beschäftigen wir uns mit der Entwicklung der Lernstrategie des Übens bei den Lernern im Fremdsprachenunterricht mit Hilfe von Mapping-Techniken. Wir widmen uns einem konkreten Teilbereich – der Aneignung vom Fachwortschatz. Unser Ziel ist, auf die Zusammenhänge zwischen den Mapping-Techniken und der Fachsprache hinzuweisen und konkrete Beispiele der Ausnutzung von Mapping-Techniken bei der Aneignung des Fachwortschatzes im Deutschunterricht zu zeigen.

Schlüsselwörter: Mapping-Techniken, Lernstrategien, Üben, Fachwortschatz, Deutschunterricht

Úvod

Výučba cudzích jazykov zohráva v procese prípravy študentov na rôzne povolania ekonomického zamerania dôležitú úlohu. V súčasnej dobe sme totiž často svedkami toho, že mnohí zamestnanci musia v rámci svojej práce komunikovať s partnermi zo zahraničia. Odborné jazykové poznatky, a najmä používanie cudzieho jazyka a komunikácia v ňom na odborné témy sa v tomto období stávajú nevyhnutnosťou. Odborná jazyková príprava študentov v rámci ich vysokoškolského štúdia však trvá len niekoľko semestrov, čo je pomerne krátky čas na to, aby boli pripravení naplno realizovať to, čo sa od nich po ukončení štúdia v praxi očakáva. Myslíme si preto, že je dôležité, aby sme im v rámci výučby odborného jazyka odovzdali predovšetkým akýsi „návod“ na to, ako pracovať s jazykom, ako rozvíjať jednotlivé komunikačné jazykové zručnosti a ako si lepšie, no najmä efektívnejšie osvojiť gramatické štruktúry a lexikálne jednotky, ktoré sú základným predpokladom pre korektný (písomný alebo ústny) jazykový prejav. Jednoduchšie povedané, študenti by si mali osvojiť nielen

odborné jazykové poznatky, ale aj učebné stratégie, ktorých používanie im uľahčí a zefektívni proces učenia aj v oblasti cudzích jazykov.

Cieľom nášho príspevku je predstaviť techniky mapovania ako možné prostriedky na rozvíjanie učebnej stratégie precvičovania a upevňovania učiva v rámci výučby odborného nemeckého jazyka. Vzhľadom na to, že výučba každého cudzieho jazyka zahŕňa v sebe široké spektrum jazykových zručností (počúvanie s porozumením, čítanie s porozumením, písanie a hovorenie), ako aj gramatiku a slovnú zásobu, rozhodli sme sa, že sa v tejto práci budeme venovať len jednej čiastkovej problematike – využitiu techník mapovania ako podporných prostriedkov pri precvičovaní odbornej slovnej zásoby. Náš príspevok je rozdelený do niekoľkých častí. V prvej časti sa venujeme stručnej charakteristike techník mapovania. Následne zaraďujeme precvičovanie odbornej slovnej zásoby do širšieho kontextu učebných stratégií vo výučbe cudzích jazykov. Ťažiskom našej práce je napokon nachádzanie súvislostí medzi technikami mapovania a odborným jazykom s ukázkami konkrétnych príkladov využitia techník mapovania pri precvičovaní a upevňovaní odbornej slovnej zásoby z nemeckého jazyka.

Techniky mapovania

Techniky mapovania slúžia na grafické znázornenie abstraktných a komplexných súvislostí, pričom základným princípom je vizualizácia. Jednotlivé položky vytváraných máp – pojmy, kľúčové slová, slovné spojenia ale aj napr. obrázky, možno chápať ako uzly v sieti a vzájomné vzťahy medzi nimi ako spojenia medzi uzlami. Tieto vzájomné vzťahy sú vyznačené čiarami a niekedy aj explicitne pomenované. Pre nás sú techniky mapovania „súborom učebných i vyučovacích techník pomáhajúcich jednoduchšie a efektívnejšie zaobchádzať s vedomosťami. Ide o nástroje slúžiace na grafické znázornenie vedomostí predstavujúce verbálne alebo neverbálne zobrazenie kľúčových pojmov, propozícií, prípadne komplexov informácií a ich vzájomných vzťahov, ktoré môžu byť explicitne pomenované“ (1, 2011, s. 36). Na základe takéhoto chápania obsahu pojmu techniky mapovania sme následne vytvorili systém týchto techník, v ktorom sme pri ich zatriedňovaní zohľadnili tieto kritériá:

1. zadanú/nezadanú sústavu znakov na znázornenie vzájomných vzťahov medzi jednotlivými položkami máp,
2. v prípade nezadanej sústavy znakov na znázornenie vzájomných vzťahov medzi jednotlivými položkami máp využitie individuálnych označení jednotlivých typov vzťahov alebo vyznačenie vzťahov spojovacími čiarami.

S ohľadom na tieto kritériá sme vytvorili systém techník mapovania, v ktorom sú prehľadne znázornené všetky používané techniky slúžiace na vizualizáciu rôznych obsahov. Ich spoločným menovateľom je vytvorenie grafického výstupu, znázornenia – mapy (1, 2011, s. 47).

V súčasnosti sa v odborných kruhoch vykryštalizovali v zásade dve najpoužívanejšie techniky mapovania – tvorenie pojmových máp a tvorenie myšlienkových máp. Ako uvádza Nückles (2, 2004, s. 4), popri týchto technikách ešte existuje veľa ďalších, ktoré však možno považovať za ich rôzne varianty a nie sú natoľko rozšírené.

Zásadný rozdiel medzi pojmovými a myšlienkovými mapami spočíva predovšetkým v spôsobe ich grafického znázornenia. Myšlienková mapa pripomína svojím grafickým dizajnom akúsi „koreňovú sústavu“, ktorá vychádza

z jedného centrálného bodu mapy (centrálnej položky mapy predstavujúcej jej hlavnú tému). Centrálna položka mapy sa následne rozdeľuje do rôznych smerov a hierarchií, ktoré sú vyznačené farebne, pomocou čiar rôznej hrúbky. Pojmová mapa predstavuje prehľadný, usporiadaný grafický útvar, spravidla hierarchicky vystavaný, v ktorom sú vzájomné vzťahy medzi jednotlivými položkami mapy presne pomenované, a tieto pomenovania sú napísané nad jednotlivými spájacími čiarami.

Vonkajšie podoby myšlienkovvej a pojmovej mapy vyplývajú zo psychologických základov oboch techník. Za vývojom myšlienkových máp stojí podľa Buzana poznatok, že pamäť a schopnosť rozumieť nepracujú rovnako. Vo svojich výskumoch dokázal, že tvorba myšlienkovvej mapy si vyžaduje premýšľanie „celým mozgom“. Ľudský mozog myslí podľa neho multilaterálne, teda mnohými smermi. Pri tvorbe sa mapa „rozvetvuje“ ďalej od stredu, čím vznikajú jej ďalšie úrovne, čo tvorcu mapy podnecuje k pridávaniu ďalších a ďalších súvisiacich nápadov (3, 2012, s. 26 – 27). Možno teda povedať, že táto technika podporuje skôr spontánnu produkciu a zhľukovanie myšlienok v ľudskej pamäti a stimuluje asociačný a kreatívny potenciál tvorcu mapy. Pojmová mapa, na rozdiel od myšlienkovvej, vychádza z Ausubelovej teórie zmysluplného učenia, v ktorej sa kladie dôraz na začleňovanie nových poznatkov do už existujúcej kognitívnej štruktúry. Nové informácie sa dávajú do vzťahu s tými, ktoré už tvorcovia mapy majú osvojené a disponujú nimi, pričom sa vytvára zasa nová hierarchická štruktúra. V procese poznávania tak vzniká sieť pojmov s hierarchickou organizáciou (4, 1968, s. 38). Tvorenie pojmových máp má teda pozitívny vplyv skôr na analytický a reflexívny ľudský potenciál.

Podľa nášho názoru sa tieto dve techniky vzájomne veľmi vhodne dopĺňajú. Rozhodli sme sa preto ukázať, že obidve z nich môžu podporovať efektívne a účinné osvojenie odbornej slovnjej zásoby a jej začlenenie do kontextu už existujúcich vedomostí študentov.

Precvičovanie v kontexte učebných stratégií využívaných vo výučbe cudzích jazykov

Problematikou učebných stratégií a techník vo výučbe cudzích jazykov sa zaoberajú viacerí autori. V našich prácach sme sa rozhodli vychádzať z definície a klasifikácie učebných stratégií podľa Bimmela a Rampillonovej (5, 2000, s. 64 – 66). Stotožňujeme sa totiž s názorom týchto dvoch autorov, že učebné stratégie presahujú rámec čisto kognitívnych procesov a funkcií. Zahŕňajú aj iné oblasti – napríklad plánovanie a regulovanie procesu učenia, emocionálnu alebo sociálnu oblasť. Na rozdiel od týchto dvoch autorov v súvislosti s technikami mapovania považujeme za potrebné rozlišovať učebné *stratégie* a učebné *techniky*. Učebné techniky vnímame ako čiastkové postupy, ktoré je možné integrovať do učebnej stratégie na to, aby bol účinnejšie dosiahnutý formulovaný učebný cieľ. V našom prípade považujeme techniky mapovanie za *učebné techniky* napomáhajúce rozvíjaniu *učebných stratégií* v rôznych oblastiach výučby cudzích jazykov.

Ak vychádzame z vyššie spomínanej klasifikácie učebných stratégií podľa Bimmela a Rampillonovej, precvičovanie je jednou z priamych (kognitívnych) učebných stratégií, ktoré slúžia na spracovanie jazyka (5, 2000, s. 65). Keďže ide o priamu stratégiu, má dosah priamo na učebnú látku. Znamená to, že pri jej rozvíjaní pracujeme priamo s preberaným učivom (v našom prípade priamo s odbornou slovnou zásobou). Keďže ide zároveň o stratégiu slúžiacu na

spracovanie jazyka, možno povedať, že je orientovaná na manipuláciu, analýzu, štruktúrovanie prípadne transformáciu v našom prípade lexikálnych jednotiek. Precvičovanie tak, podľa nášho názoru, veľmi významne prispieva k cieľu cudzojazyčnej výučby z hľadiska komunikatívnej didaktiky – k nadobudnutiu komunikatívnej kompetencie a k rozvíjaniu osobnosti vyučovaných.

V našom príspevku sa budeme zaoberať precvičovaním odbornej slovnej zásoby. Takáto konkrétna formulácia problematiky už zrejme naznačuje, že pri osvojovaní cudzieho jazyka je potrebné precvičovať niekoľko jeho zložiek. Ide o jednotlivé komunikačné jazykové zručnosti – počúvanie s porozumením, čítanie s porozumením, písanie a hovorenie, ako aj o gramatiku a slovnú zásbu, ktoré síce nepovažujeme za jazykové zručnosti, no pri osvojovaní cudzieho jazyka je ich ovládanie dôležitým predpokladom pre správne písomné a ústne používanie jazyka. Precvičovanie v sebe teda zahŕňa veľa ďalších čiastkových problémov, ktorým sa v našich prácach plánujeme venovať. Precvičovanie odbornej slovnej zásoby je teda iba jedna z možností, ako možno uplatniť techniky mapovania pri rozvíjaní učebnej stratégie precvičovania vo výučbe cudzieho jazyka.

Využitie techník mapovania pri precvičovaní odbornej slovnej zásoby

S pribúdaním veľkého množstva informácií v súvislosti s prudkým rozvojom rôznych oblastí vedy a techniky vyvstáva čoraz naliehavejšia potreba pomenovať a jasne definovať rôzne javy a pojmy. Odborný jazyk tu zohráva nezastupiteľnú úlohu. Čo rozumieme pod pojmom odborný jazyk? Ide o jazyk s prepracovanou a rozvinutou slovnou zásobou, využívajúcou odborné termíny, ktorej základom je spisovný jazyk. Odborný jazyk je však, na rozdiel od spisovného, vymedzený pre oblasť určitej profesie alebo určitého odboru vedy a techniky. Na jeho porozumenie je preto potrebný istý stupeň odborného vzdelania. Možno teda povedať, že odborný jazyk je veľmi úzko prepojený s praxou odboru, na ktorý sa vzťahuje. Preto je paralelne s odbornými predmetmi v materinskom jazyku odborný cudzí jazyk integrovaný do študijných programov vysokých škôl odborného zamerania.

Vo výučbe odborného cudzieho jazyka sa kladie dôraz predovšetkým na prácu s autentickým textovým materiálom, so slovnou zásobou, na vyjadrenie svojho názoru, argumentáciu, porovnávanie atď. Základným cieľom takejto odbornej jazykovej prípravy je dosiahnutie komunikačnej spôsobilosti, zodpovedajúcej špecifickému sociálnemu kontextu, v ktorom sa jej absolvent bude v budúcnosti pohybovať a v rámci ktorej bude komunikovať.

Odborná slovná zásoba je charakteristická jednoznačnosťou, významovou presnosťou, zrozumiteľnosťou, stručnosťou a ustálenosťou. Tieto atribúty sú pre nás dôvodom, prečo je potrebné venovať jej dôkladnému osvojeniu v cudzom jazyku náležitú pozornosť. Za jeden z prostriedkov vedúcich k lepšiemu a efektívnejšiemu osvojeniu odbornej slovnej zásoby považujeme techniky mapovania. Tak ako sa jazyk pri formulovaní nových odborných poznatkov či argumentov stáva nástrojom myslenia a poznávania, čím sa do popredia dostáva najmä jeho kognitívna funkcia, vytvorené mapy vizuálne znázorňujú kognitívnu štruktúru ich tvorcu. Okrem toho, podobne ako odborný jazyk, aj mapy sú charakteristické jasnou štruktúrou, presnosťou, jednoznačnosťou, koncíznosťou. Z psychologického hľadiska výstižne formulujú prínos techník mapovania pre školskú prax Čáp a Mareš (6, 2007, 466 – 469). Podľa nich ide o techniky, ktoré prinášajú do výchovno-vzdelávacieho procesu

mnohé pozitíva pre žiakov i pre učiteľov. Výhody využívania techník mapovania pre žiaka:

- pochopenie učiva,
- prekódovanie do podoby, ktorú si lepšie pamätá,
- zapamätanie učiva,
- vybavovanie učiva,
- rekonštruovanie učiva, pokiaľ pribúdajú nové poznatky.

Autorom však nejde len o „školský pohľad“ na využitie techník mapovania, ale chápu ich v širších súvislostiach. Zastávajú názor, že nové prístupy majú najmenej dve ďalšie, oveľa dôležitejšie prednosti:

- vytvárajú adekvátne „mentálne modely“ sveta,
- dávajú im užitočný nástroj – špeciálne učebné stratégie – ako si v budúcnosti poradiť so situáciou, keď sa žiak stretne s novou a zložitou témou, ktorú sa má naučiť.

Sme presvedčení, že práve takýto pohľad na problematiku – zameranie na prípravu do praxe má zmysel v odbornej jazykovej príprave.

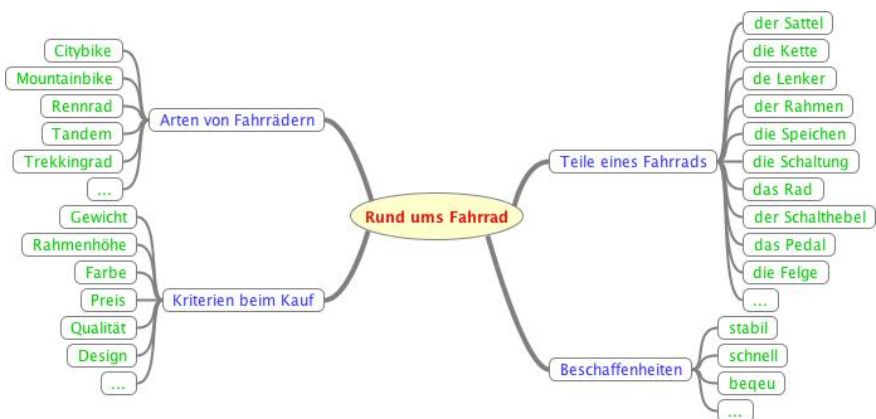
Výhody využívania techník mapovania pre učiteľa:

- možno ich využiť predovšetkým pri plánovaní učiva,
- pri vysvetľovaní (najmä zložitejších častí učiva),
- pri sumarizovaní učiva.

Učebná stratégia precvičovania by mala byť pevnou súčasťou každej vyučovacej jednotky. Zhrnutie a fixácia osvojených poznatkov hneď počas vyučovacej hodiny alebo aj po určitom čase umožňuje učiteľovi získať prehľad o tom, do akej miery jeho žiaci alebo študenti pochopili nové učivo a dokázali ho začleniť do svojej kognitívnej štruktúry a pripojiť k už osvojeným poznatkom, prípadne, do akej miery sú schopní opätovne si vybaviť učebnú látku s odstupom času.

Ako môžeme pri systematizovaní a precvičovaní odbornej slovnej zásoby využiť techniky mapovania? Odpoveď na túto otázku sa pokúsime načrtnúť pomocou dvoch konkrétnych príkladov, na ktorých ukážeme možné grafické znázornenie odbornej slovnej zásoby pomocou myšlienkovvej a pojmovej mapy. Tieto príklady tematicky vychádzajú z učebnej látky, ktorá sa preberá v rámci kurzov odbornej jazykovej prípravy na Katedre nemeckého jazyka Fakulty aplikovaných jazykov Ekonomickej univerzity v Bratislave.

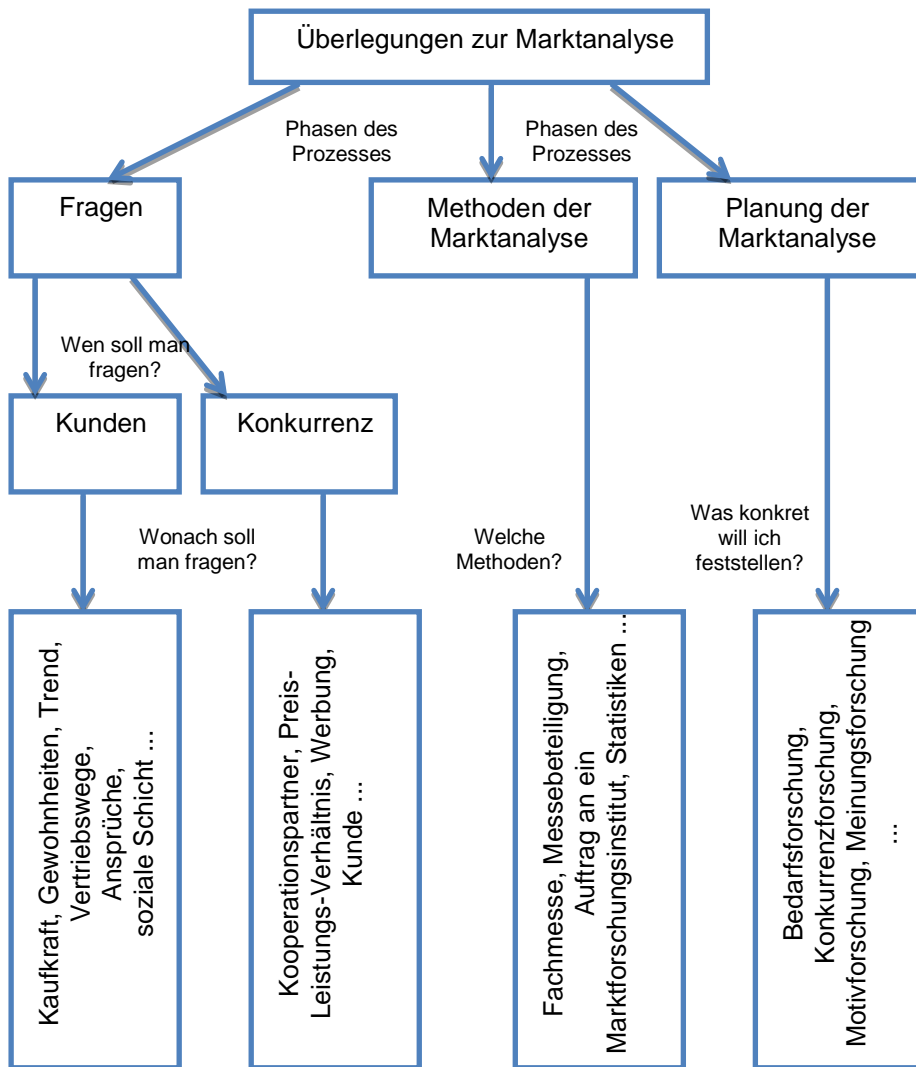
Prvý príklad, ktorý uvádzame ako jednu z možností využitia techník mapovania pri precvičovaní odbornej slovnej zásoby, je zameraný na sumarizáciu slovnej zásoby k téme *Rund ums Fahrrad* (O bicykli). Táto téma je súčasťou lekcie o trhu a analýze trhu pred uvedením nového výrobku. Študenti sa najskôr musia oboznámiť s odbornou slovnou zásobou zameranou na uvedenú problematiku, aby si následne mohli vyskúšať vykonať a vyhodnotiť trhovú analýzu. Myšlienková mapa, ktorú uvádzame, je zhrnutím slovnej zásoby k tejto téme, a je možné ju využiť hneď v rámci fixačnej etapy vyučovacej hodiny, pretože jej obsahom nie je veľmi rozsiahla problematika. Využitie myšlienkovvej mapy sa nám v tomto prípade javí vhodnejšie. Jednotlivé subtémy sú akoby asociatívne pripájané centrálnej téme. Ide nám totiž predovšetkým o to, aby študenti mali osvojenú základnú slovnú zásobu. Vzťahy medzi jednotlivými položkami máp nie je nutné explicitne pomenovať, pretože mapa nie je veľmi rozsiahla (rozvetvená). Tieto vzťahy sú však odlišené farebne a hrúbkou čiar.

Obrázok 1 Využitie myšlienkovkej mapy pri zhrnutí osvojovanej odbornej slovnjej zásoby v priebehu vyučovacej jednotky

Centrálne téma, ku ktorej sa vzťahuje celá osvojovaná časť slovnjej zásoby, je v strede mapy. Z nej postupne vychádzajú čiastkové témy a následne konkrétna slovná zásoba k nim. Jednotlivé hierarchie mapy sú rozlíšené farebne, ale aj použitím rôznej hrúbky čiar, ktoré ich spájajú. Z vytvorenej mapy je možné pomerne jednoducho vyčítať, do akej miery tvorca mapy znázornenej problematike rozumie, aké vzájomné príp. hierarchické vzťahy dokáže nachádzať, ako aj to, či a do akej miery si uvedomuje vzájomnú prepojenosť jednotlivých položiek mapy.

Iným príkladom na využitie techník mapovania pri precvičovaní odbornej slovnjej zásoby bude využitie pojmovej mapy. Jej grafické znázornenie je diametrálne odlišné než vyššie uvedená myšlienková mapa. Na to, aby sme ukázali vhodný príklad na využitie pojmovej mapy pri precvičovaní odbornej slovnjej zásoby sme zvolili obsirnejšiu problematiku *Marktanalyse* (Analýza trhu). Ak chceme študentov oboznámiť s tým, čo všetko obnáša analýza trhu, je potrebné poukázať predovšetkým na širokospektrálnosť uvedenej problematiky a mať jasnú predstavu o štruktúre samotného procesu. Z tohto dôvodu uprednostníme využitie pojmovej mapy, ktorá predstavuje logicky usporiadaný útvar, a teda podľa nás autentickjšie sprehľadní slovnú zásobu k danej problematike. Tým, že slovná zásoba bude jasne štruktúrovaná, hierarchicky usporiadaná a bude mať presne pomenované vzájomné vzťahy medzi jednotlivými znázorňovanými položkami, vedieme študentov nepriamo aj k tomu, že proces analýzy trhu nemôže byť založený na asociácií, ale na logickom slede splnenia čiastkových úloh, ktoré sú spojené s týmto procesom. Nasledujúci obrázok teda predstavuje príklad využitia hierarchickej pojmovej mapy pri precvičovaní slovnjej zásoby.

Obrázok 2 Využitie pojmovej mapy pri precvičovaní a zhrnutí osvojovanej odbornej slovnej zásoby

Už na prvý pohľad je možné spozorovať zásadný rozdiel v zobrazení tejto mapy oproti vyššie uvedenej myšlienkovkej mape. Centrálna téma mapy tvorí jej najvyššiu hierarchickú úroveň. Vytvorená mapa sa postupne „rozvetvuje“ do nižších hierarchických úrovní. Spojnicami jednotlivých hierarchických úrovní mapy sú šípky. Nad každou z nich je explicitne slovne pomenovaný vzťah, ktorý znázorňuje. Pomenovanie zobrazených vzťahov už na prvý pohľad poskytuje obraz o tom, ako tvorca mapy pochopil danú problematiku, prečo spojil práve tie položky mapy a nie iné. Pre učiteľa i pre študenta sú takéto mapy veľmi

prínosnou spätnou väzbou o tom, do akej miery študent má osvojenú danú časť učebnej látky – v našom prípade odbornej slovnej zásoby.

Ako sme už uviedli vyššie, z pojmovej mapy je na prvý pohľad zrejmé, ako jej tvorca rozmýšľa, prečo spája dané položky či vytvára znázornené hierarchické úrovne. Naša mapa, ktorú sme zostavili ako príklad, sa skladá zo štyroch hierarchických úrovní. Najvyššiu tvorí centrálna téma, druhou úrovňou sú etapy procesu analýzy trhu. Tretia hierarchická úroveň nie je vyznačená pri dvoch etapách procesu analýzy trhu – pri metódach a pri plánovaní. Pri pýtaní sa sme však považovali za potrebné vsunúť tento medzičlánok do pojmovej mapy, pretože považujeme za dôležité zdôrazniť koho sa budeme na dané otázky pýtať. Poslednou úrovňou mapy, v ktorej sme z priestorových dôvodov museli otočiť text do vertikálnej polohy, sú príklady konkrétnych otázok, metód či procesu plánovania analýzy trhu. Jednotlivé hierarchické úrovne pojmovej mapy sme vytvorili od všeobecnej (abstraktnej) po konkrétnu.

Stručnou interpretáciou pojmovej mapy, ktorú sme vytvorili, sme len chceli naznačiť, prečo sme vytvorili práve takúto mapu. Každá vytvorená mapa je totiž odrazom kognitívnej štruktúry jej tvorca. K rovnakému zadanému aparátu položiek môžu byť vytvorené rôzne mapy, a všetky môžu byť správne. Interpretácia vytvorených máp v učebnej skupine pomôže ešte dôslednejšiemu osvojeniu si ich obsahu, no najmä, napomáha používaniu jazyka, rozvíjaniu produktívnej jazykovej zručnosti hovorenia, nácviku argumentácie, obhajovania si vlastného názoru atď. Znamená to, že mapy nepriamo prispievajú k paralelnému rozvíjaniu hneď niekoľkých oblastí cudzojazyčnej výučby.

Záver

Osvojovanie odbornej slovnej zásoby je neodmysliteľnou súčasťou odbornej jazykovej prípravy. V našom príspevku sme sa usilovali poukázať na to, že pomocou tvorenia (myšlienkových a pojmových) máp je možné nielen prispieť k tomu, aby sa študenti naučili slovnú zásobu na danú tému. Dôležité je, aby sa osvojovanie a precvičovanie slovnej zásoby nestalo pre nich procesom memorovania, ale procesom praktického používania jazyka a práce s ním. Tvorenie máp posúva proces osvojovania slovnej zásoby do inej roviny. Posúva ho do roviny nelineárnej, teda do roviny premýšľania, spájania poznatkov, vytvárania vzájomných vzťahov, grafického znázornenia následnej interpretácie a komunikácie na danú tému v rámci učebnej skupiny – praktického používania jazyka. Uvedomujeme si, že v súvislosti s touto problematikou isto zostáva nezodpovedaných ešte mnoho otázok, a žiada sa realizovať dlhodobejší výskum, aby sme prakticky overili možnosti využívania máp v rámci výučby, ale aj ako prostriedky spätnej väzby. Veríme však, že táto naša práca prispeje aspoň k tomu, aby sme si ako učitelia odborného jazyka uvedomili, že je dôležité prepájať jazykovú prípravu s odbornou praxou nielen tematickým zameraním, ale aj strategickým prístupom.

Zoznam citovanej literatúry

1. KUCHAROVÁ, J. 2011. Systematizácia techník mapovania. In: *Fórum cudzích jazykov 3, 2011, s. 34 – 50. ISSN 1337-9321.*

2. NÜCKLES, M., GURLITT, J., PABST, T., RENKL, A. 2004. *Mind Maps & Concept Maps*. München: Deutscher Taschenbuchverlag, 2004, 152 s. ISBN 3-423-50877-9.
3. BUZAN, T., BUZAN, B. 2012. *Myšlenkové mapy*. Brno: BizBooks, 2012, 210 s. ISBN 978-80-265-0030-8.
4. AUSUBEL, D. P. 1968. *Educational Psychology: A cognitive view*. New York: Holt, Rinehart and Windston, 1968, 733 s.
5. BIMMEL, P., RAMPILLON, U. 2000. *Lernerautonomie und Lernstrategien. Fernstudieneinheit 23*. München: Goethe-Institut, 2000, 208 s. ISBN 978-3-468-49651-6.
6. ČÁP, J., MAREŠ, J. 2007. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2007, 656 s. ISBN 978-80-7367-273-7.

Zoznam použitej literatúry

VOLGNANDT, CH., VOLGNANDT, D. 2010. *Exportwege neu 3. Kursbuch*. München: Schubert Verlag, 2010. 244 s. ISBN 978-3-941323-04-9.

Kontakt

*Mgr. Jana Kucharová, PhD.
Ekonomická univerzita v Bratislave
Fakulta aplikovaných jazykov
Katedra nemeckého jazyka
Dolnozemska cesta, 1, 852 35 Bratislava
Slovenská republika
Email: jana.kucharova@euba.sk*